

Info

bulletin **Winshem**

HISTORISCHE VERENIGING WINSUM - OBERGUM

C1000

J.W. Overeem

C1000

Winkelcentrum Obergon 2 Winsum Telefoon 0595 - 526510

**Nieuwbouw
Verbouw
Restauratie
Renovatie
Onderhoud**

TEENINGA
TIMMER- EN AANNEMERSBEDRIJF

Provincialeweg 7, 9771 TA Sauwerd
Tel.: 050 - 3061257 - Fax 050 - 3061633
Mobiel 06-51293828
E-mail info@teeningabouw.nl

Fa. K.G. de Noord sinds 1890 uw vertrouwd adres voor
Huishoud, Electro en Speelgoed

Hoofdstraat Obergum 3 9951 AG Winsum Tel.: 0595 441459

Stoffel Winters
SCHOENEN

Hoofdstraat O. 7 Winsum
Tel.: 0595 - 441877

Oktober 2008 dertiende jaargang nummer 2
Dit informatiebulletin is een periodieke uitgave van de
Historische Vereniging Winsum-Obergum.

In dit bulletin worden artikelen en berichten opgenomen met betrekking tot het werkterrein en de activiteiten van de vereniging, de ingestelde werkgroepen, individuele leden of derden. Een ieder, al dan niet lid van de vereniging, kan ideeën, suggesties en materiaal aanleveren op onderstaand redactieadres. De redactie zal beoordelen of het aangeboden materiaal voor plaatsing in aanmerking komt.

*Dit bulletin zal drie keer per jaar verschijnen en wordt gratis aan de leden van de vereniging verstrekt. Voor niet-leden is het bulletin, tegen betaling van € 7,- per exemplaar, verkrijgbaar bij:
P. Noord, Kloosterstraat 8, 9951 CE Winsum.*

Redactie:

B. van der Dussen
J. A. Groothof
J. Huitsing
J. Stevens
C. A. Tersteeg
A. Pieterman

Redactieadres:

Hamrik 7, 9951 JH Winsum
www.winshem.nl
e-mail: info@winshem.nl

Voorzitter

Drs. J. Tersteeg
Westerstraat 31, 9951 EM Winsum
telefoon: 0595-442456

Secretaris

Jhr. Ir. C. de Ranitz
Bellingeweer 10, 9951 AM Winsum
telefoon: 0595-441921

Penningmeester

I. van der Molen-Huisman
Hendrik Werkmankade 6, 9951 MD Winsum
telefoon: 0595-443050

Algemeen Adjunct

J. Venhuizen
Schepperijlaan 56, 9951 BL Winsum
telefoon: 0595-441574

Leden

B. Raangs
Havenstraat 4, 9951 AE Winsum
C.A. Tersteeg
Freesialaan 30, 9951 GM Winsum
J. Veltman
Schoolstraat 12, 9951 EL Winsum
Mevr. A. Bremer
Potvenne 7, 9951 JL Winsum
B.J. Haak
Freesialaan 29, 9951 GL Winsum

Kosten lidmaatschap: € 17,50 per jaar, bij verzending € 21,50 per jaar. Bij beëindiging van het lidmaatschap dient u dit vóór de verschijning van het Infobulletin nummer 1 van het volgende jaar kenbaar te maken bij de secretaris van de vereniging.

*Bankrelatie: ABN-AMRO Winsum;
rekeningnr. 61 23 36 174*

ISSN 1386-1530

*Vormgeving: Jaap Stevens
Prepress en druk: Drukkerij Van Denderen*

Woord vooraf

Dit late herfstnummer wordt geopend met een lang en veel nieuwe gegevens bevattend artikel van Jan Venhuizen over de, later zo genoemde 'Wierda heerd' aan de Schouwerzijlsterweg. Deze bijdrage is een vervolg op een eerder artikel van zijn hand, waarin hij beschreef hoe burgemeester Enno Wierda na zijn dood deze oude, oorspronkelijke Aduard-kloosterboerderij legateerde aan de gemeente met de bedoeling er de Wierda Stichting mee in het leven te roepen.

De, nu al zeventachtig jaar bestaande stichting heeft in de loop van haar bestaan dankzij geldelijke ondersteuning ertoe bijgedragen dat velerlei projecten van algemeen belang in onze gemeente konden worden gerealiseerd.

Interessant is dat Venhuizen in zijn artikel laat zien dat de geschiedenis van de Wierda heerd aan het eind van de achttiende eeuw zijdelings verbonden blijkt te zijn geweest met een stuk onvervalste koloniale 'graaicultuur'. Over actualiteit gesproken?

De aflevering vervolgt hierna met twee korte bijdragen van onze actieve Werkgroep scheepvaart en scheepsbouw. Vergeet niet even heel goed naar de foto's te kijken, want, wie weet, herkent u er het een en ander op.

Hans Huitsing en Piet Noord nemen vervolgens de foto's en toelichtingen in onze vaste rubriek Doudestieds voor hun rekening.

En precies in het midden van dit Infobulletinnummer, zoals De Boog in het midden tussen Winsum en Obergum is gelegen, hebben wij een fraaie tekening (ca. 1920) afgedrukt van de bekende aardrijkskundige schoolplaten schilder Bernardus Beunick. Veel herfstkleurig leesplezier.

■ De redactie.

Inhoud

Boerderij 'Wierda Heerd' door de eeuwen heen	2
Winsum - Gezicht op de Boog	10
Onderhoud op de scheepswef Nova Zembla	15
Locatie gezonken schip	16
Doudestieds	18

Boerderij 'Wierda Heerd' door de eeuwen heen

Deze bijdrage is een vervolg op mijn artikel 'Een burgemeester en zijn nalatenschap', dat in 1997 in ons Infobulletin Winshem verscheen.¹ Hierin beschreef ik een aantal bijzonderheden over de persoon en het leven van de geboren en getogen Winsumer, de heer Enno Wierda (1849-1921), die maar liefst veertig jaar (1878-1918) burgemeester was van de toenmalige gemeente Winsum.

Kort na zijn overlijden (6 september 1921) werd bekend dat Enno Wierda bij testamentaire beschikking in vrije eigendom aan de gemeente vermaakt had 'eene onder Maarhuizen gelegen boerderij met landerijen, ter grootte van 51 ha, 46 a en 54 ca.

In de gemeenteraadsvergadering van maandag 12 september 1921 werd met algemene stemmen en grote erkentelijkheid besloten het legaat te aanvaarden. In het testament van Wierda was aangegeven dat dit legaat verder bekend zou zijn als

DE WIERDA STICHTING.

Voorts werd bepaald dat de inkomsten uit genoemde boerderij zoveel mogelijk besteed zouden worden in het algemeen belang van ingezetenen van de gemeente Winsum.

In deze bijdrage zal nog wat dieper worden ingegaan op de nalatenschap en zal getracht worden meer inzicht te krijgen in eigendom en gebruik van de boerderij Wierda heerd.

Van klooster- en provinciegoed via particulier eigendom naar 'Wierda heerd'.

Alvorens op de eigendoms- en gebruiksrechten van de gronden van de boerderij Wierda heerd nader in te gaan, besteed ik eerst summier enige aandacht aan de tijd dat de boerderij kloostergoed was van het klooster van Aduard. In een tweetal subparagrafen geef ik hierna enige, hopelijk verhelderende achtergrondinformatie over het toen en later geldende beklemdrecht en de Reductie van Groningen in 1594.

Eigendom en beklemming als kloostergoed van Aduard (? – 1594)

Voor de oorsprong van het klooster te Aduard moeten we teruggaan naar de twaalfde eeuw. Op St.-Bonifaciusdag, 5 juni 1192, arriveerden een zekere abt Wibrandus en twaalf monniken met hem, afkomstig uit het klooster Klaarcamp, niet ver van Rinsumageest, in Aduard.

Hier begint dan de geschiedenis van een van de belangrijkste en rijkste kloosters van de latere provincie Groningen.²

Het klooster behoorde tot de, in 1098 gestichte, kloosterorde van de cisterciënzers en werd toegewijd aan de grote Franse kloosterhervormer, mysticus en theoloog Bernardus van Clairvaux (1090-1153).

De cisterciënzers waren, naast een biddende gemeenschap, vooral ook een agrarische orde, omdat zij ernaar streefden zelf in alle producten voor het levensonderhoud te voorzien.

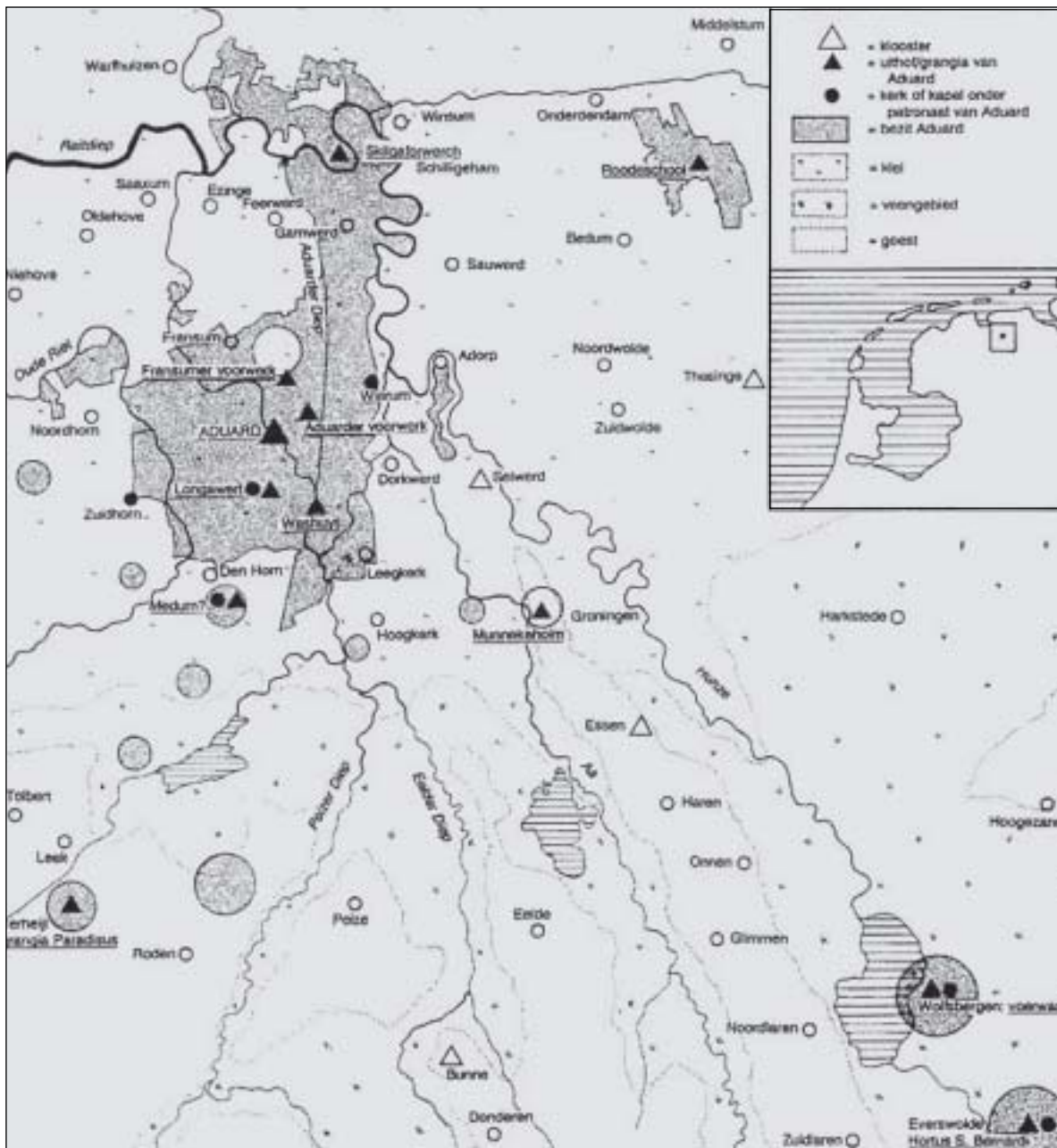
Weldra groeide Ad Sanctum Bernardum te Aduard uit en wist het dankzij schenkingen, bedijking, inpoldering en aankopen een enorm grondgebied te verwerven, dat op den duur zo groot was dat de lekenbroeders van het klooster dit alleen niet meer konden bewerken. Daarom werd er ook land in pacht uitgegeven, wat natuurlijk veel geld opbracht. Men schat dat het klooster in de zestiende eeuw zo'n 6000 hectare grond bezat.³

Het spreekt voor zich dat ten gevolge van dit uitgebreide grondbezit, maar ook door handel, het klooster tevens een belangrijke rol speelde in de toenmalige politiek (onder andere in 1459, toen het Winsumerdiep door de Aduarder landen op Schilligeham, dat een voorwerk was van het klooster, werd doorgegraven naar Schaphalsterzijl).

Hoe en wanneer de latere Wierda heerd in eigendom kwam van het klooster is niet bekend. Ook zijn er helaas geen gegevens meer voorhanden over de wijze waarop de boerderij beheerd werd. Wel kan men aannemen dat het land, zoals dat voor het grootste deel van de kloosterlanderijen het geval was, verpacht werd en dat er vanuit het voorwerk Schilligeham (toentertijd 'Skilgaforwerch' genoemd) wellicht toezicht werd gehouden op de exploitatie van de naburige boerderij.⁴

*De boerderij Wierda heerd
(Foto Vaszlovszky Winsum).*

*Reconstructie van het
grondbezit van het
klooster Aduard
(Uit: Dineke van der Wal,
Langs het
monnikenspoor, 24).*

Beklemrecht

In het vervolg van deze bijdrage is er herhaaldelijk sprake van 'beklemming' en 'beklemde meier'. Ter verduidelijking summier het volgende: het beklemrecht is een zakelijk recht dat de gerechtigde (de zogenoemde 'beklemde meier') de bevoegdheid geeft eens andersmans grond te houden, te gebruiken en daarvan de vruchten te genieten, onder de verplichting aan de eigenaar een vaste jaarlijkse huur te betalen, en bovendien een bepaalde geldsom (het zogenoemde 'geschenk') te voldoen bij overdracht, vererving of huwelijk van de meier. Meestal was dit incidentele geschenk gelijk aan éénmaal (later ook wel anderhalf of tweemaal) de jaarlijkse huursom.

Dit recht van beklemming is een eeuwigdurend, ondeelbaar zakelijk recht. Is de eigenaar in beklemrechtelijke zin een klooster, dan wordt de pachter 'kloostermeier' genoemd, is hij de provincie, dan een 'provinciemeier'.

Jaarlijks betaalt de meier aan de eigenaar (ook wel 'blote eigenaar' genoemd) een vaste huursom. Omdat deze huursom veelal (maar zeker niet altijd, zoals we zullen zien) onveranderlijk is in de tijd, is het in de loop der jaren een betrekkelijk laag bedrag gebleven.

In het thans vigerende Burgerlijk Wetboek is het beklemrecht verdwenen en kan het dus niet meer worden gevestigd.⁵

De Reductie van Groningen (1594)

Met de Reductie wordt bedoeld op de capitulatie van de stad Groningen voor het leger van prins Maurits en graaf Willem Lodewijk op 23 juli 1594. Dit betekende het einde van de Spaanse overheersing en tegelijk de aansluiting van de stad bij de Republiek, waarbij tegelijkertijd de stad werd samengevoegd met de Ommelanden en er één bestuurscollege werd geformeerd, namelijk de Staten van Stad en Ommelanden. Daarvoor hadden de stad met het Gorecht en de Ommelanden afzonderlijke statencolleges.

Het woord Reductie betekent feitelijk het terugbrengen, dus de terugkeer van het gewest Stad en Ommelanden naar de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën.

De reductie betekende naast een politieke ook een religieuze omwenteling, omdat de calvinisten een bevoorrechte positie kregen. Alleen zij konden in het bestuur komen en hun religie werd de officiële staatsgodsdienst (toen 'Gereformeerde Kerk' genoemd).

Het Tractaat van Reductie, dat op 23 juli 1594 werd opgesteld, en ondertekend door de beide stadhouders Maurits en Willem Lodewijk, omvat 22 artikelen. In artikel 6 staat ondermeer:

*Dat binnen der stadt Groeninghen ende Landen gheen ander Religi geexerceert zal worden dan die gereformeerde Religi, zulex als die tegenwoordelick, in de geunieerde Provincien openbaerlyck geexerceert wordt, mits dat nyemandt in syn conscientie ofte gewissen zal wordden geinquireert, ondersocht oft bewaert, ende dat alle die cloosters, gheestelicke ende cloostersgoederen sullen in tegenwoordighen staat blyven, tot dat bij den Heeren Staten Generael den staet van de stadt Groeninghen ende d'Ommelanden behoerlick geredresseert zal zijn, mits dat alsdan bij de Provincie zelfs op het gebruyck der goederen ende onderhoudt van de gheestelicke personen behoerlickke ordre sal wordden gestelt.*⁶

Weldra werd er door de nieuwe Staten van Stad en Ommelanden beslag gelegd op alle kloostergoederen in de provincie, ook

die van Aduard. De oorspronkelijke kloostergoederen werden na deze 'naasting' nu ineens 'provincieplaatsen' of 'provincielanden'.

In het jaar na de Reductie, 1595, besloot de provincie zelf tot verhuur van de oorspronkelijke behuiste kloosterlanden over te gaan, en wel aan hen die daarop gewoond hadden of nog woonden. De verhuurtermijn werd gesteld op zes jaar. Het jaarlijkse huurbedrag moest worden voldaan op Gregoriusdag (3 september).

Ten behoeve van het zorgvuldig beheer van de omvangrijke provincielanden stelden de Staten van Stad en Ommelanden rentmeesters aan, die vanaf 1595 tot aan het eind van de achttiende eeuw, toen de Gereformeerde (later Hervormde) Kerk ten gevolge van de komst van de Fransen haar bevoorrechte positie verloor, in keurige jaarrekeningen verantwoording moesten afleggen van het beheer van de uitgestrekte landerijen, pachten en beklemmingen.

In de loop van de tweede helft van de achttiende eeuw werden bijna alle provincielanden, veelal ook aan particulieren, verkocht. Vrijwel alle verkochte grond lag onder beklemming, waardoor wel de eigendom in andere handen kwam, maar de beklemde meiers veelal dezelfde bleven.

Eigendom en beklemming als 'provincieplaats' (1595 - 1771)

In het vervolg van het bovenstaande zal nu worden nagegaan, welke verschillende meiers en pachters het land van de Wierda heerd in eigendom c.q. in gebruik hebben gehad.⁷

Zoals gezegd, behoorde de boerderij Wierda heerd vóór de reductie in 1594 aan het klooster van Aduard, maar na 1595 werd hij een 'provincieplaats'. De grootte bedroeg in dat jaar 80 jukken (1 juk = 1 gras = circa 0.5 ha).

De hierna volgende oudste gegevens van de boerderij zijn afkomstig uit de opeenvolgende, maar niet voor alle jaren bewaarde jaarrekeningen van de kloosterbezittingen, die na 1595 door de rentmeesters van de Staten van Stad en Ommelanden werden opgemaakt.

In de oudst bewaarde rentmeesterrekening voor de Aduarder goederen van 1600 komen we als eerste meier tegen:⁸

*Johan Claessen toe Maerhuijsen heft 80 grasen durre [= dorre = droog J.V.] landt angenommen na die olde huijre tgras een Embder G(ul)d(en). Ergo 90-0-0.*⁹

Uit de rekening over het jaar 1607,¹⁰ dus zeven jaar later, blijkt deze Johan Claessen nog steeds provinciemeier. Bovendien blijkt uit deze rekening dat hij de boerderij vijf jaar daarvoor op de, bij de provincie vaste jaarlijkse betaaldag, namelijk Gregoriusdag (3 september), voor een nieuwe periode van zes jaar had ingehuurd, vgl.:

Johan Claessen toe Maerhuesen, 80 jukken dorre landt, Anno 1602 op Gregorij

Voor 6 jaer ingehuurd., per juk 1 Embder Gl....90-0-0.

In de rekening over 1608 volgt opnieuw een verlenging van de pachttermijn met zes jaar.¹¹ Nu blijkt ook dat Johan Claessen's huur verhoogd is, namelijk van 1 Emder gulden per juk per jaar naar 1 daalder per juk per jaar. Bovendien betaalt hij vanwege de verlenging als 'geschenk' in twee halfjaarlijkse termijnen een heel jaar extra huur, vgl.:

Johan Claessen toe Maarhuesen gebruijckt tachtentich juck dorre landt, heft Anno 1608 op Gregorij aenvangende zes jaer lanck ingehuert ieder juck jaarlix voer en daler, beloept tachtentich daler ende heft dat jaer huere verschenen betaelt met 120-0-0.

Gift ook een jaer huere toe geschenk, ende heft dat eerste halve jaer van dien bet(aelt) met 60-0-0.

Zes jaar later, in de rekening van 1614,¹² is de huur alweer wat gestegen, namelijk per juk per jaar nu voor 36 Brabantse stuivers (totaal 144-0-0), alsmede dan ook het zesjaarlijkse geschenk, in twee halfjaarlijkse termijnen te betalen (72-0-0).

Twee jaar na deze hernieuwde verlenging moet Johan Claessen zijn overleden, want in de rentmeesterrekening van 1616 staat in de bovenmarge voor zijn naam de afkorting 'Wed:' (= Weduwe) ingevoegd.¹³ Zijn, verder niet met naam genoemde vrouw, treedt vanaf dat jaar, wellicht bijgestaan door een of meer kinderen, dus als meier op.

In 1620 verlengt zij op Gregoriusdag de huur opnieuw voor zes jaar voor dezelfde huursom (144-0-0). Echter, nu wordt niet één, maar twee jaar huur als geschenk geëist, te betalen in twee jaartermijnen van ieder 144 guldens.¹⁴

Ergens in 1624 moet de weduwe van Jan Claessen gestorven zijn, aldus een marginale vooruitverwijzende aantekening in de rekening van 1622.¹⁵ Merkwaardig genoeg staat zij in de rekening van 1625 nog gewoon als meier van 80 jukken voor 36 Brabantse stuivers per juk per jaar (totaal 144-0-0) te boek gesteld,¹⁶ terwijl zij en de boerderij vervolgens in de rekeningen over 1626 en 1627 volledig ontbreken. Was het goed gedurende deze twee jaren onbewoond of niet in gebruik? Blijkbaar niet, want in de rekening anno 1629 wordt vermeld dat *Temme Jansen en Hille zijn vrouwe te Maarhuijsen* in het jaar 1626 voor 6 jaar de 80 jukken hebben ingehuurd, voor 36 Brabantse stuivers per juk per jaar, alles weer voor 96 dalers = 144-0-0.¹⁷

Aan de hand van het Groot Staetboek van alle provinciëlanden, dat in 1721 werd opgemaakt door rentmeester Andreas Spanheim, kunnen we de hierna volgende provincie-meiers van de latere Wierda heerd gemakkelijk in beeld brengen:¹⁸

1636 - 1653 huurt de weduwe Hille (van Temme Jansen), nu gehuwd met Gerrit Janssens,

1653 - 1678 huurt dochter Anna gehuwd met Jan Obbens.

In 1656 wordt na meting de grootte van de boerderij bepaald op 90½ juk en 43 roeden. In 1668 worden twee jukken van de boerderij gebruikt voor het graven van het trekdiep (Mensingeweerder trekdiep).

1678 - 1604 huren Crijn Lippens en Grietien,

1694 - 1696 huurt de weduwe Grietien, nu gehuwd met Meint Jacobs,

1696 - 1721 huren Albert Ates en Aaltien,

1721 - 1746 huren Berend Hiddes en Annie Cornelis,

1746 - 1768 huren Tjaard Clasens en Geeske Berends,

1768 - 1774 huurt Tjaard Clasens weduwe.

Eigendom en belemming in particuliere handen

Zoals reeds opgemerkt, gaat de provincie er in de loop van de

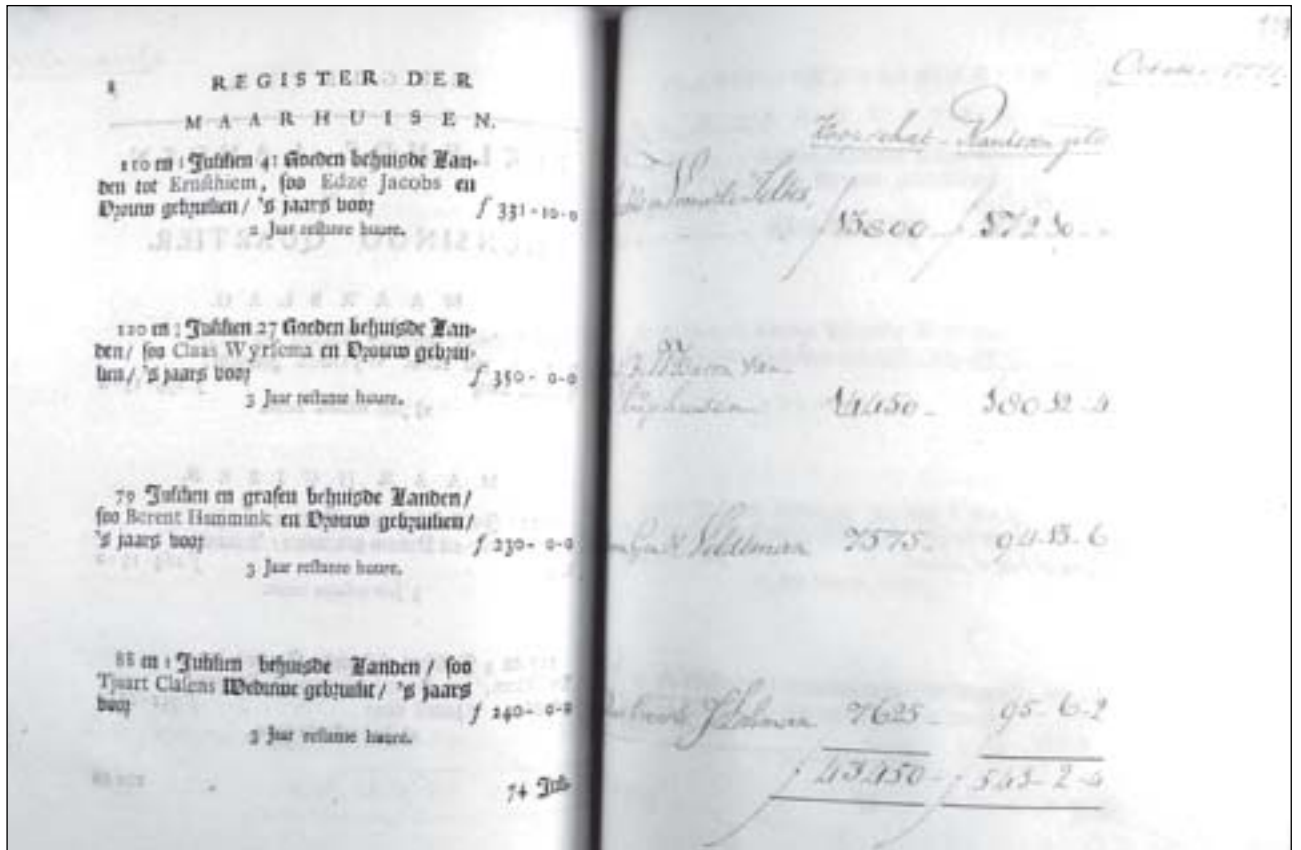
Aankondiging van een openbare veiling van provinciegoederen op 21 en 28 oktober 1771 (Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 730c1, foto J. Tersteeg).

tijd, en met name in de tweede helft van de achttiende eeuw, toe over de grotere provinciegoederen - veel kleinere kloostergoederen werden om administratieve redenen al in de loop van de zeventiende eeuw van de hand gedaan - te verkopen.

Deze openbare verkopen, die plaatsvonden in het Provinciehuis te Groningen, werden door middel van kleine gedrukte boekwerkjes, 'Conditien of Register van een gedeelte der provinciale Landeryen', aangekondigd.

Zo kondigt de bijgaande afbeelding van zo'n boekje een openbare veiling aan op maandag 21 en 28 oktober 1771, 's morgens om negen uur en 's middags om een uur. Op bladzijde 8 van dit boekje treffen we onder het 'Register der Maarhuizen' als laatste vermeld aan:

88 en ½ Jukken behuisde Landen / soo Tjaard Clasens Weduwe gebruikt /s jaars f 240 -0 -0. 3 Jaar restante huure.

De verkooppost van de provincieplaats van Tjaart Clasens Weduwe met vermelding van de koper J. Lohman (Gron. Arch. Statenarchief, inv.nr. 703c2, foto J. Tersteeg).

Overste Jan Lohman en zijn echtgenote Ida Elizabeth Bolthenius (Uit: Joop van Rooke, De schildersfamilie Wassenbergh, Bedum 2007, p. 157).

Mr. Louis Bolthenius Lohman en echtgenote Anna Henriette Gockinga (Uit: P.C. Bloys Van Treslong Prins, Genealogie van het geslacht Lohman etc., p. 411; zie noot 19).

Achter deze gedrukte post op de rechter bladzijde heeft wellicht een van de veilingmeesters of de toenmalige rentmeester met de pen de naam van de koper, het koopbedrag ('Koopschat') en het verschuldigde 'Rantsoengeld' (zeg maar: administratiekosten) genoteerd.

Koper werd overste J. Lohman voor de koopsom van f 7.625-0-0 en een Rantsoengeld van 95-6-2. Met deze koop was Lohman, na wellicht zo'n 300 jaar, feitelijk de eerste particuliere eigenaar van de latere Wierda heerd.¹⁹

Johan Lohman werd geboren te Groningen op 18 juli 1701 en overleed op 14 februari 1786.

Hij was kolonel der infanterie. Uit zijn huwelijk met Ida Elisabeth Bothenius, geboren 7 april 1706 en overleden op 12 maart 1756, werden vijf kinderen geboren, onder wie Louis Bothenius Lohman (op 23 februari 1738).

Mr. Louis Bothenius Lohman was onder meer raadsheer te Groningen. Op 23 maart 1764 trouwde hij met Anna Henriette Gockinga, geboren op 15 maart 1743 en overleden op 15 september 1805.²⁰ Kennelijk heeft Louis Bothenius na het overlijden van zijn vader in 1786 de boerderij onder Maarhuizen toegewezen gekregen.

In ieder geval komen we hem tegen in een akte van 29 oktober 1798, verleden voor rechter Otto Georg Veltman te Scharmer, met betrekking tot de boerderij op Maarhuizen onder Ranum. Hierin wordt de boerderij met 88½ jukken land en onder beklemming in gebruik bij Sijmen Hilbrands en Sijpke Engberts tegen een vaste huur van 280 Carolusgulden, door hem als eigenaar overgedragen aan oud Resident Godfried Carel Gockinga.

De koopsom bedroeg toen 7000 gulden.²¹

In 1806 zijn de gebruikers Henderikus Hendriks Wierema en Sijpke Egberts, aan wie Godfried Carel Gockinga bij akte van

21 februari 1809 het recht van beklemming verkocht.

Om enig inzicht te krijgen in het taalgebruik uit die tijd volgt hieronder de volledige tekst van deze koopakte. De tekst is opgemaakt voor een Rechter, in dit geval P.R. Sickinghe.

Ut Supra [verwijst naar het standaardbegin van alle akten: betekent 'Zoals Boven'. J.V.], *Dat persoonlijk is gecompareerd de Heer Oud Resident G.C. Gockinga dewelke bekende en belede stedevest en onwederroepelijk te hebben verkogt en bij dezen over te dragen aan de E: Hendericus Hendriks en Sijpke Egberts Ehelieden, mede gecompareerd en zulks accepterende, het regt ener vaste altoosdurende Beklemminge van zodane Agt en Taggentig en een half jukken Land onder Maarhuizen gelegen, als zij tweede comparanten van de Heer eerste Comparant onder der tweede Comparanten Behuizinge daarop staande, gemerkt No.10, tot dusverre onder beklemming in huure en gebruik hebben gehad, alles zoo groot en klein, goed en kwaad, als de voorschreven Landerijen in naam en faam in derselver eind en zwetten zijn liggende, zonder de mate daarop te gedogen. En zal dit regt ener vaste en altoosdurende Beklemminge hierin bestaan en aldus zijn geconstitueert en ingerigt, dat van nu voortaan de tweede comparanten en derzelver successeuren van de voorschreven landerijen tot eene vaste huure, welke niet verhoogd nog verlaagd zal mogen worden, jaarlijks aan den Landeigenaar zullen betalen de huure tot dusverre van deze Landerijen opgebracht ter somma van twee Honderd en Taggentig gls. telkens op Midwinter te verschijnen, en zulks boven alle ordinaire en extraordinaire lasten en zwarigheden op deze landen reeds gelegd of nog te leggen welke alle zonder enig onderscheid ten laste van de Meijelieden zullen zijn en verblijven zoo als dezelve ook altoos tot dusverre ten laste van deselve zijn geweest, zijnde de quitantie van de laatst betaalde Verpondinge bij deze geëxibeed; Dat voorts de voorschreven vaste beklem-*

minge, zowel in de zijdlinie als in de op en neergaande linie zal vererven en devolveren en ook de Meijelieden voor altoos van de betaling van het zesjarig geschenk zullen zijn bevrijd, gelijk ook deze landerijen nimmer zullen kunnen worden opgezegd; zullen de in cas van erf en versterf in de op en neergaande Linie alsmede in cas van trouwen en hertrouwen in het geheel één jaar en dag bij de verkoop en andere overdragt alsmede bij vererving in de Zijdlinie ten wederzijden Een jaar en dat twee jaaren huuren, namelijk door de verkoper of Erfgenamen in de Zijdlinie één jaar en door de koper of nieuwe Meijer door vererving in de Zijdlinie op de plaats komende, mede een jaar, tot geschenk worden betaald en de aankomende meijer of meijers daarvoor moeten worden ingeboekt, zoo nogthans dat de Landeigenaar niet gehouden zal zijn meer als Een meijer of man en vrouw te boek te brengen, ten zij alleen in dien gevalle wanneer dit recht op minderjarigen mogt vererven in welke cas eerst de minderjarigen te Zamen, en vervolgens bij de meerderjarige wording van de jongste derzelve, één hunner telkens onder betaling van één jaar Landhuire tot geschenk zullen worden te boek gebracht, zulks verkogt voor ene Summa van vijftienhonderd Car; gls: (zegge f 1.500) welke penningen zullen worden betaald in drie egale termijnen als het eerste en tweede termijn, ieder ter summa van f 500.- op Meij en November 1809, en het derde of laatste termijn ter gelijke Summa op Meij 1810, blijvende het verkogte zijn Zijn Heer verkopers eigen en onverlaten goed, tot zoo lange de eerste met de laatste penning zullen zijn betaald; en verklaarde hij eerste comparant, mits na bekomen volle betaling de tweede comparanten koperen te stellen en te

bevestigen in den waren eigendom en possessie van het verkogte om daarmede alsdan te doen en te handelen als een Eigenaar met het Zijne vermag te doen, en voorts voor dxe vrije leverantie waging en waring van het verkogte, gelijk mede de koperen voor de voldoening der koopenningen bedongen huuren en verdere nakoming dezes te verbinden hunne persoën goederen als naar rechte met Submissie aan alle hoge en lage rechten en gerechten onder afstand van alle exceptiën, hier tegenstrijdig. Tot vestenisse waarvan dezen nevens den Secretaris dezer Jurisdicte hebben vertekend, en met het aanhangen van mijn Ambtseegel doen bekrachtigen, te Onderdendam in den jare Agttien honderd en Negen, op den Een en twintigsten Februarij (21 Februarij 1809).

(get)

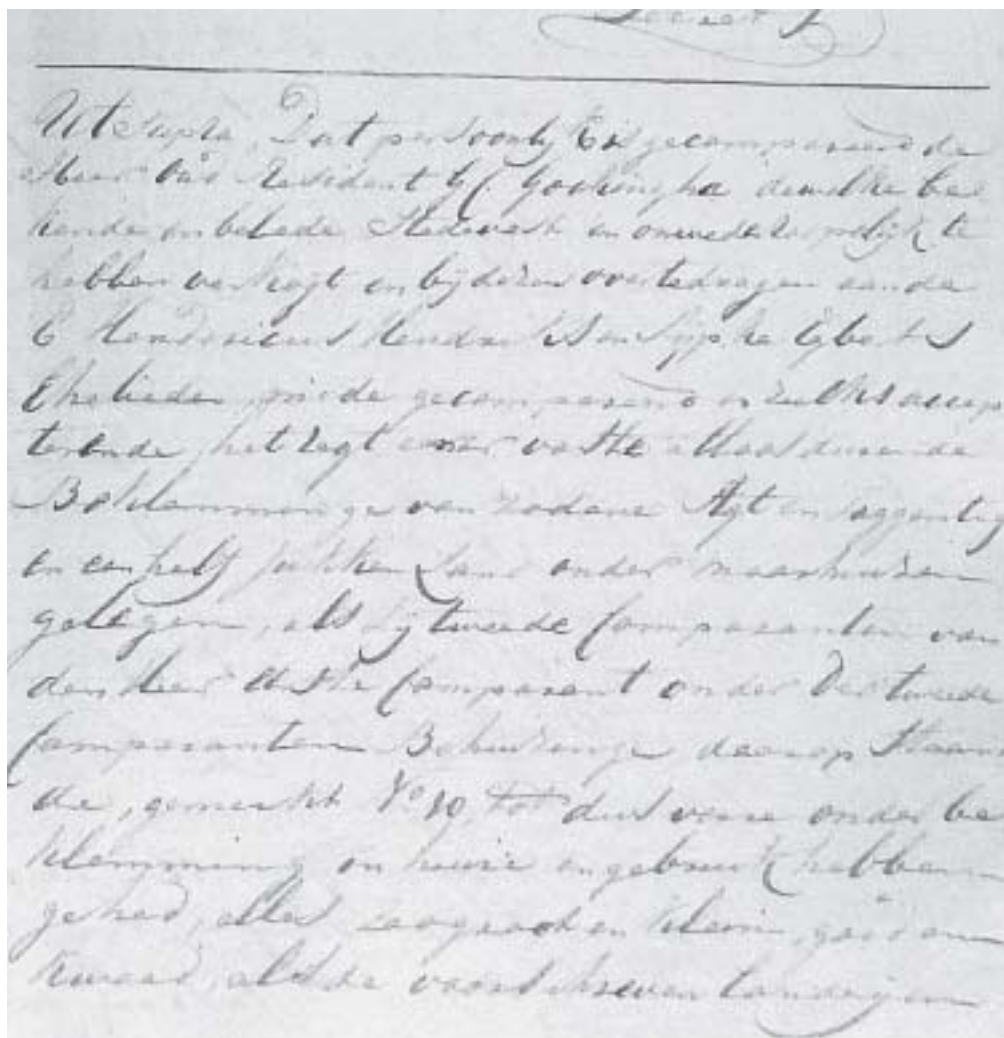
P.R. Sickinghe

op last van Denzelven

Regter

H.W. Hoving Secret.²²

Eerste bladzijde van de bovenstaande akte van 21 februari 1809 (Gron. Arch., Gron. Arch. Gerechtelijk archief Scharmer, inv. nr. 673 (1798-1800) 44-47, foto J. Tersteeg).

Alvorens onze lijst van eigenaren en gebruikers van de latere Wierda heerd te vervolgen, wil ik hier nog wat nader ingaan op Godfried Carel Gockinga, de koper van de boerderij op 29 oktober 1798. Het is toch interessant te zien hoe een oud-resident in het Winsumse belandde en hoe een stukje onvervalste koloniale geschiedenis uit de tijd van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, zij het zijdelings, in ons dorp een rolletje heeft gespeeld.

Oud-resident Godfried Carel Gockinga

Wie is nu deze Gockinga? Hij was een telg uit de Groninger landadel. Overgrootvader was Scato Gockinga 1652-1687. Godfried Carel Gockinga werd geboren op 21 juli 1761 te Groningen en overleed aldaar op 6 mei 1816.

Hij heeft destijds een carrière opgebouwd in Nederlands-Indië. Bepaalde familierelaties, onder andere met de toenmalige gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, Willem Arnold Alting - eveneens afkomstig uit Groningen en in zijn jonge jaren nog bevriend met Clara Feyoena van Sytzama - zijn aan zijn loopbaan zeker ten goede gekomen, zodat hij in de tropen een snelle en voorspoedige carrière kon maken.

Op negentienjarige leeftijd vertrok hij, op 28 oktober 1780, als onderkoopman bij de VOC naar Indië en arriveerde op 31 mei 1781 in Batavia. Eerst werkt hij daar als 'pennist [= schrijver J.V.] buyten employ' van 1781 tot begin 1783. In 1783 werd hij benoemd tot tweede administrateur van het suikermagazijn en van het provisiemagazijn te Batavia.

Op 28 november van hetzelfde jaar volgde zijn benoeming tot resident van Tegal. Dit was een betrekkelijk kleine residentie en deze aanstelling duurde dan ook slechts kort, want reeds op 19

september 1786 volgde zijn benoeming tot resident van Cheribon, een benoeming die effectief werd op 24 juni 1787, toen hij 25 jaar oud was. Als resident diende hij rechtstreeks te rapporteren aan de gouverneur-generaal.

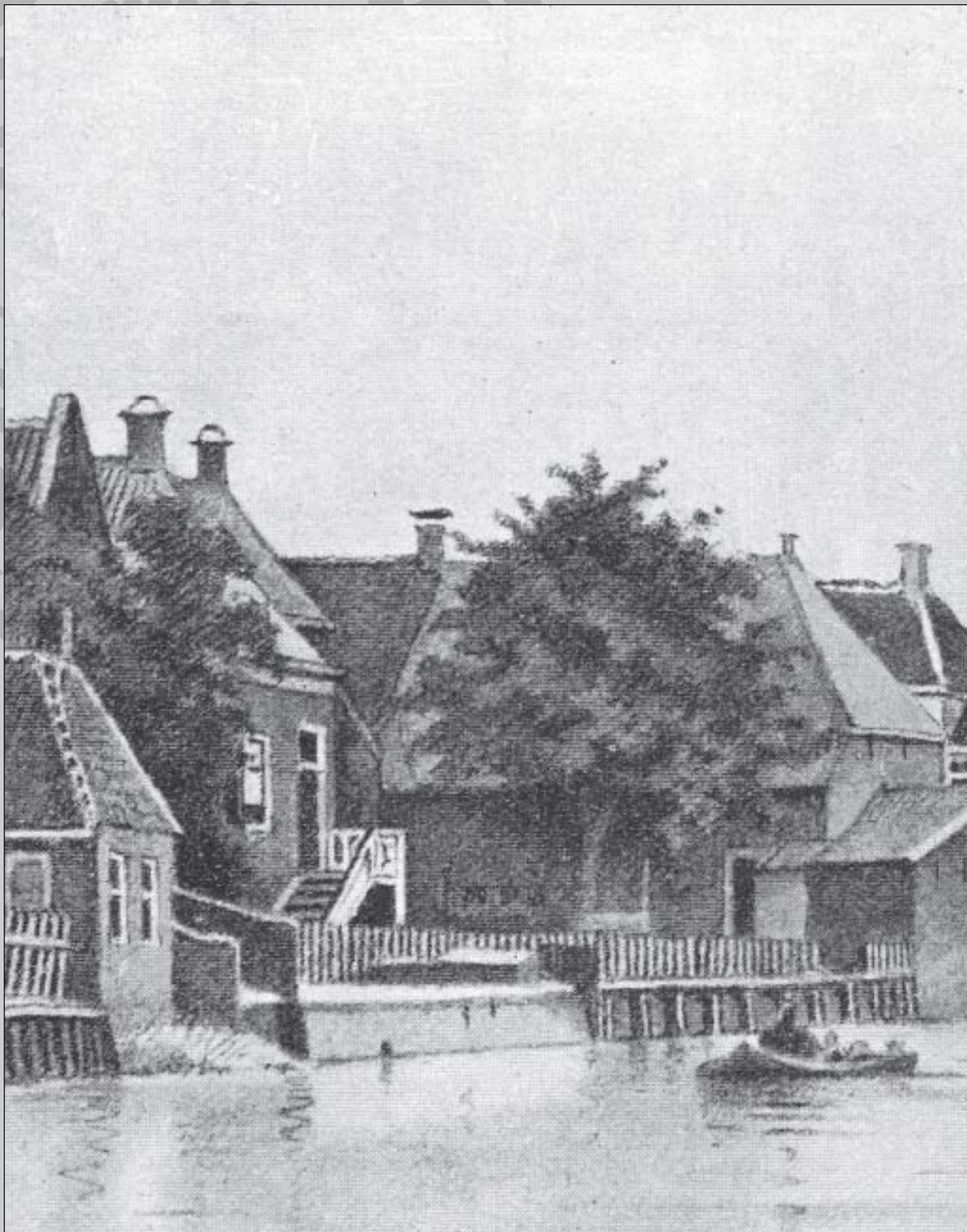
Dat de hoge ambten op Java fabelachtige inkomens opleverden is onmiskenbaar. Voordelen verkreeg de resident uit de exploitatie van de hem toebehorende suikermolen, uit de handel in amfoen (opium) met Chinese kooplieden en uit het financieren van rijstleveranties, alsmede uit het verlenen van kredieten aan kooplieden.

Tenslotte was ook de koffiëhandel een zeer lucratieve inkomstenbron. De regenten leverden de koffië tegen overwicht en kregen voor hun leverantie niet het volle pond betaald, doch aan de VOC werd het juiste gewicht in rekening gebracht. Dit verschil, dat per jaar wel tot zo'n f 130.000,- kon oplopen, kwam terecht in de zakken van de resident(en). De resident verrijkte zich behalve als ambtenaar ook als handelaar over de rugen van de inlanders. In de rangorde bij de VOC was hij inmiddels opgeklommen tot opperkoopman. Ook werd de VOC door deze, moeilijk te controleren handelwijze natuurlijk voor enorme sommen benadeeld.

In onze huidige tijd zou men deze praktijken bestempelen als 'graaicultuur'. De mogelijkheden om in korte tijd een zeer vermogend iemand te worden, waren toentertijd in Indië, zeker voor wat minder scrupuleuzen, dus ruimschoots aanwezig. Bovendien zetelde het 'bestuur' van de VOC, de Heren Zeventien, ver weg in Amsterdam, en duurde het maanden, voordat de over en weer te sturen rapporten en brieven per zeilschip arri-

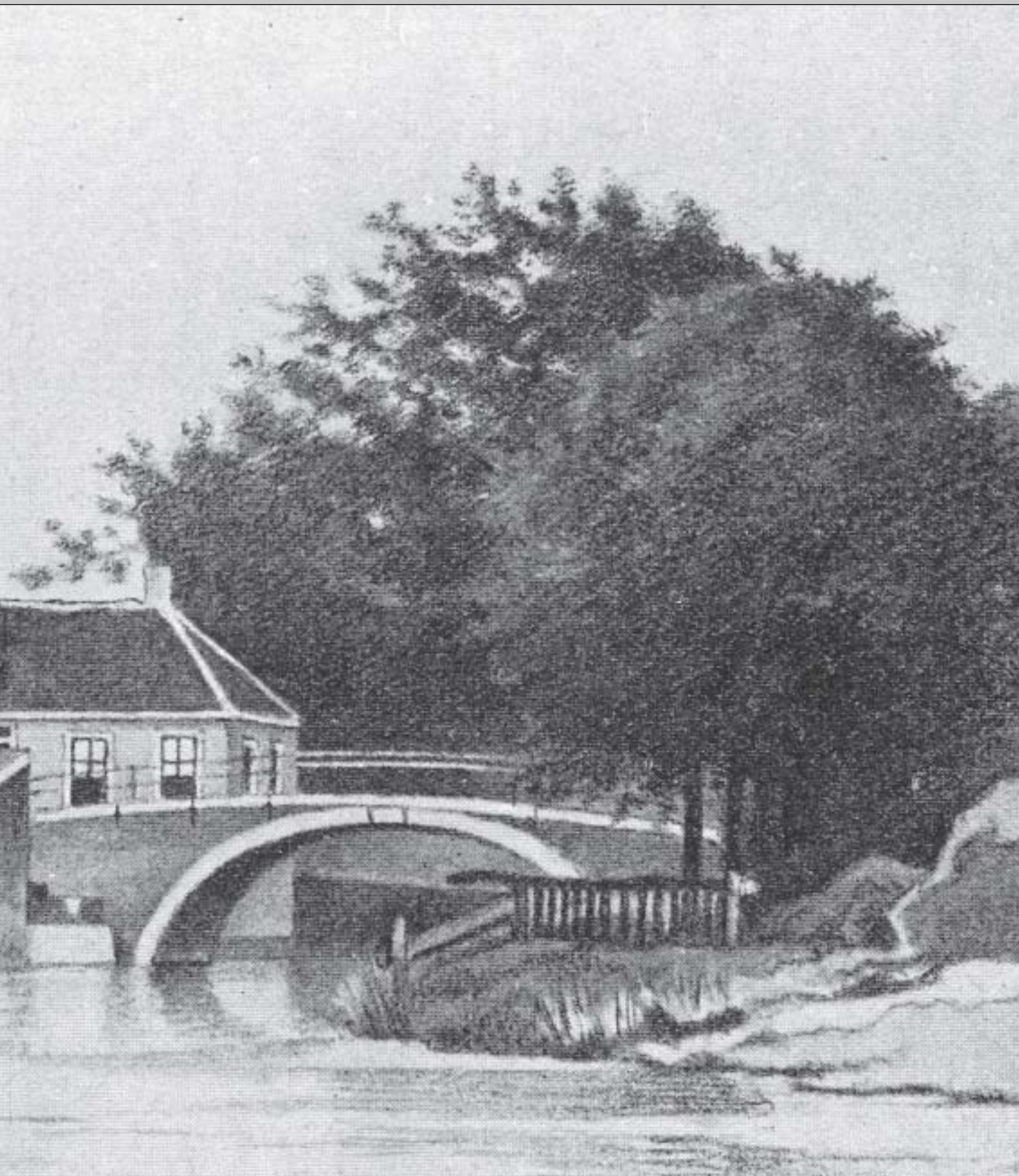

Pastel in zwart/wit en olieverfportret van Godfried Carel Gockinga (Uit: M.G.L. van Schouwenburg, Godfried Carel Gockinga, Zijn nakomelingen en zijn erfgenamen, p. 47 en 12, zie noot 24).

Winsum – Gezicht op de Boog

Deze bijzondere tekening is gemaakt door de bekende aardrijkskundige-platenschilder Bernardus Bueninck. Beuninck werd op 14 augustus 1864 te Arnhem geboren. Vermoedelijk studeerde hij aan de Tekenenacademie in Rotterdam. Vanaf 1894 was hij tekenleraar aan de Gemeentelijke Burgeravondschool in Groningen, en later ook aan de Gemeentelijke HBS. Hij woonde en werkte achtereenvolgens te Vorden, Zutphen en Groningen. Hij schilderde en tekende veel landschappen en dorpsgezichten, ook hier in de omgeving.

In opdracht van J.B. Wolters te Groningen vervaardigde hij, samen met de al even bekende C. Jetses, veel platen voor het aardrijkskundeonderwijs. Op 21 oktober 1933 overleed hij te Groningen, waar hij ook begraven is. Zie over hem en zijn platen onder andere de website: www.de-kantlijn.com/schoolplaten_topografie_nederland.htm - 9k -

veerden en konden worden gecontroleerd. Op 8 december 1782 trouwde Godfried Carel Gockinga op 21-jarige leeftijd te Batavia met Johanna Maria Alting, de nog geen 16 jaar oude dochter van de gouverneur-generaal.

Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren. Gockinga's vrouw stierf vrij kort na haar huwelijk op 10 januari 1789 te Cheribon.

Drie jaar later, op 31 oktober 1792, keerde Gockinga terug naar Amsterdam, alwaar hij op 25 juni 1793 arriveerde. Hij was toen bijna 32 jaar, waarvan hij er 13 in de tropen had doorgebracht.

Hoe Godfried Carel in zo'n kort tijdsbestek aan zijn fortuin is gekomen, is reeds uiteengezet. Zijn nalatenschap bedroeg uiteindelijk ruim 1,1 miljoen gulden, waarvan ongeveer f 595.000,- aan leningen aan particulieren. De in de Groninger Archieven afzonderlijk bewaarde inventarisatie van zijn testament alleen al is een omvangrijk boekwerk van circa 400 beschreven bladzijden!²³

Door het huwelijk met zijn tweede echtgenote, Constantia Geertruida Nobel, een achternichte, bleef hij trouw aan de wat 'hebberige' ons-kent-ons Gockinga-traditie om vooral binnen de familie te trouwen. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren.

Van zijn, voor die tijd enorme vermogen kocht hij o.a. in Groningen een huis aan de Nieuwe weg nr.235. Buiten de Heerepoort bezat hij nog een perceel, waarop hij een theekoepel liet bouwen. Hij voerde er een grote staat, hetgeen blijkt uit het feit dat hij onder andere een zestal paarden hield, wat voor de verhoudingen in die tijd iets onvoorstelbaars was.

Hij overleed op 6 mei 1816 op 55-jarige leeftijd.²⁴

Portret van Wilhelmina Theodora Gockinga (Uit: M.G.L. van Schouwenburg, Godfried Carel Gockinga, Zijn nakomelingen en zijn erfgenamen, p. 98, zie noot 24).

Van particulier eigendom naar Wierda heerd

Na deze zijweg terug naar de boerderij. Na het overlijden van Gockinga kwam de boerderij bij testamentaire beschikking in het bezit van zijn derde dochter uit het tweede huwelijk, Wilhelmina Theodora, toen nog 14 jaar oud, en wel voor de getaxeerde som van f 7.000,-.

Als toezienend voogd werd aangewezen Reneke Gockinga, notaris.²⁵ Enkele jaren later, in 1819, trouwt zij te Peize met Gijsbertus Lambertus Gasinjet. De familie Gockinga is blijkbaar helemaal niet gelukkig geweest met dit huwelijk, en heeft er alles aan gedaan het haar (of met name hem) zo moeilijk mogelijk te maken. Zo trouwde het paar niet in gemeenschap van goederen. Twee jaar later, in 1821 reeds, sterft Wilhelmina in Paterswolde. Er is een eigenhandig geschreven testament van haar bewaard gebleven (Archief Assen, Mr. Joh. Tonckens, 11 sept. 1821), dat ik helaas nog niet kon inzien. Ik neem aan dat de boerderij daar ook wel vermeld zal zijn, doch nader onderzoek is hier nog gewenst.

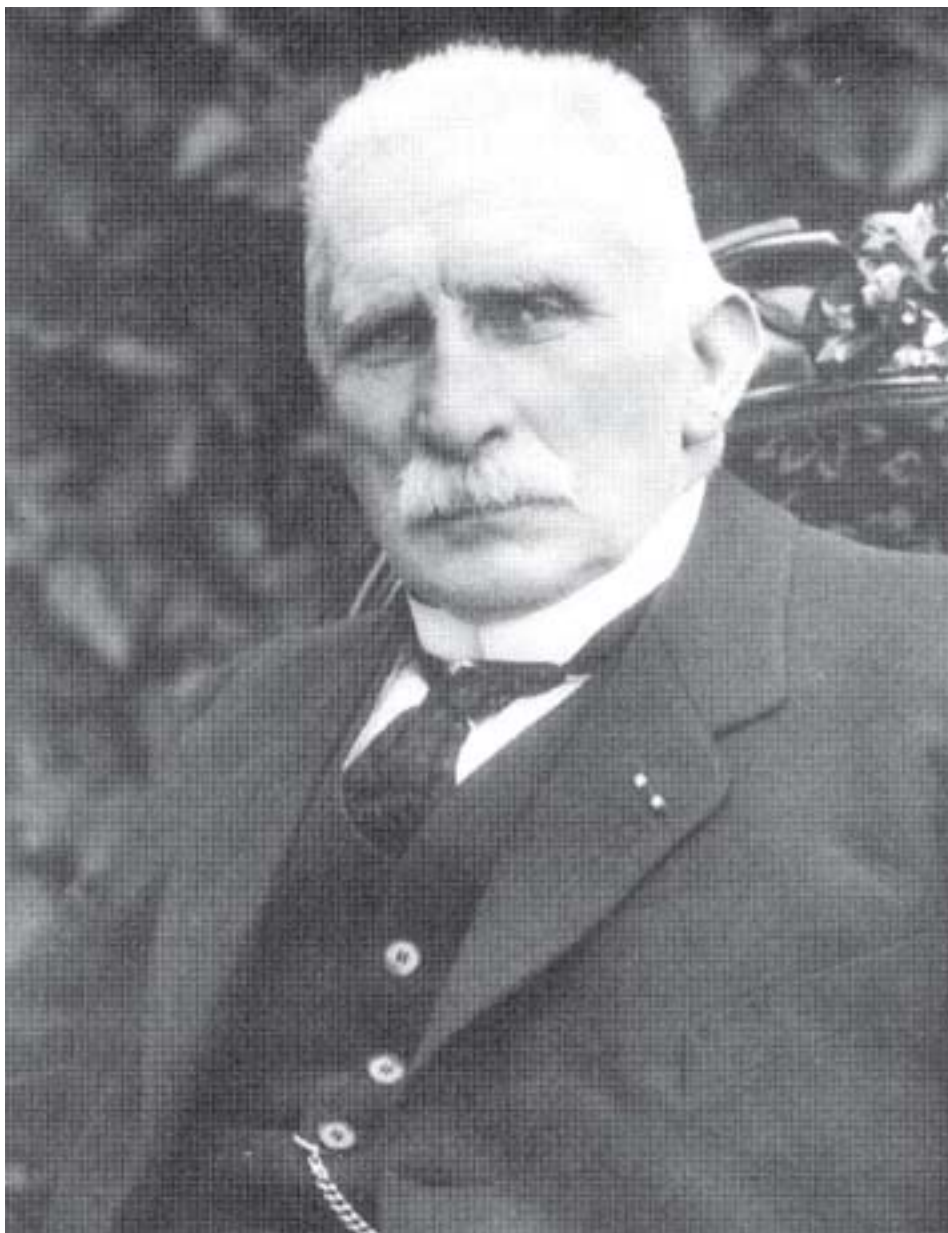
In 1832 staat Henderikus Hendriks Wierema te boek met 51.46.60 ha. In 1851 volgt een boedelscheiding. Uit het huwe-

lijk van Henderikus Hendriks Wierema en Sijpke Egberts waren twee zonen geboren, Freerk en Henderik Wierema.

Hendrik was reeds overleden en was gehuwd geweest met Gepke Beukema, uit welk huwelijk een zoon Henricus is geboren. Freerk Wierema werd de nieuwe eigenaar van de boerderij. Hij trouwde met Kunje Folkerts Folkers, die eerder gehuwd was met Klaas Abels Kooi. Uit dit huwelijk zijn twee kinderen geboren, Abel, landbouwer te Oldehove, en Geertruida, gehuwd met Jan Onnes Knol, landbouwer te Saaxum.

In 1863 volgt opnieuw een boedelscheiding, waarbij Kunje Folkerts Folkers landbouwse te Maarhuizen, weduwe van Klaas Abels Kooi, en thans weduwe van Freerk Henderikus Wierema, het geheel krijgt toegescheiden, te weten:

1. een kapitale boerenplaats met de vaste beklemming samen van 50.02.62 ha met een jaarlijkse huur van f 280.-
2. de volle eigendom van 1.43.50 ha. te Schilligeham, 'de Valge' genoemd.

Portret van Enno Wierda.

Op 7 september 1865 overlijdt Kunje F. Folkerts, zodat er in 1866 opnieuw een boedelscheiding plaatsvindt tussen de kinderen van Kunje Folkerts Folkers, vroeger weduwe van Klaas Abels Kooi, laatstelijk van Freerk Henderikus Wierema: 2 kinderen uit het eerste en 4 kinderen uit het tweede huwelijk. Het geheel werd nu toegescheiden aan Henderikus Freerks Wierema en Henderik Jacobus Wierema, waarbij zij dus samen eigenaar werden. In 1867 verkoopt Henderikus zijn aandeel aan zijn broer Henderik, dan gehuwd met Boukje de Boer.

In 1886 vindt er een publieke verkoop plaats van de goederen van Henderik Jacobus Wierema en Boukje de Boer, landbouwer te Maarhuizen. Kopers waren voor het bedrag van f 55.150.- Hendrik Willems Wierda, negotiant en wonende te Winsum, en Fenje Lamberts van Clooster.

H.W. Wierda oefende het ambt van burgemeester uit in Winsum, van 1873 – 1878.

Hij werd geboren in 1808 en overleed in 1894, zodat er in 1895 een boedelscheiding plaatsvond tussen zijn drie kinderen en Fenje Lamberts van Clooster, met wie hij sinds 1836 gehuwd was.

De behuizing en schuren met de vaste beklemming van 50.02.62 ha, jaarlijkse huur f.280.- te Maarhuizen en de volle

eigendom van 1.43.50 ha te Schilligeham werden toegescheiden aan Jan Wierda. Later werd diens broer Enno, geboren op 2 oktober 1849, burgemeester van Winsum van 1878 tot 1918, de eigenaar.²⁶

De Wierda heerd als Wierda Stichting

Enno Wierda, overleden op 6 september 1921, heeft op 28 april 1917 bij testament gelegateerd aan de gemeente Winsum zijn boerenbehuizing, schuren cum annexis en landerijen, gelegen te Maarhuizen, Ranum en Schilligeham, tezamen groot 51.46.55 ha.

Hij wilde, dat dit legaat ‘een afzonderlijk vermogen’ zou vormen en bekend zou staan als de ‘Wierda Stichting’.

Voorzitter B.H. Brommersma herinnert op 12 september 1921 tijdens de vergadering van de leden van de gemeenteraad aan het, de leden reeds bekende ‘zeer gewichtige feit van het legaat’:

In gevoelvollen woorden brengt hij hulde aan de nagedachtenis van den milden gever, die door het schenken van deze Koninklijke gift getoond heeft, dat de belangen dezer gemeente hem steeds zeer ter harte gingen.

Aan het slot der vergadering werd met grote erkentelijkheid aan den gever met algemene stemmen besloten het legaat van wijlen den heer E. Wierda te aanvaarden.²⁷

Geconcludeerd mag worden dat met dit officiële besluit van de raad en het daarmee in leven roepen van de Wierda Stichting de boedelscheidingen tot het verleden zijn gaan behoren.

Sindsdien zijn als pachters bekend vóór 1916 Klaas Poll, van 1916 tot 1950 Aiko Brands en van 1950 tot 1960 zijn weduwe Brands-Reenders en M.F. Brands in maatschapverband.

Van 1960 tot 1969 was pachter Marinus Brands, terwijl van 1969 - 1981 Evert Pieter Everts pachter was. Diens zoon, Aldert Derk Everts, is sinds 1981 pachter.

Via ruiling en aankoop van enkele percelen is het bedrijf thans groot 88.49.11 ha.28

■ J. Venhuizen

- 1 J. Venhuizen, 'Een burgemeester en zijn nalatenschap', in: *Infobulletin Winshem* 2 (nr.3, november 1997) 14-16.
- 2 J. Nanninga Uitterdijk, *Geschiedenis der voormalige abdij der Bernardijnen te Aduard* (Groningen 1973: herdruk van 1870) 7.
- 3 Dineke van der Wal, *Langs het monnikenspoor: Klooster Aduard en de Kroniek* (Groningen 2007) 12-25.
- 4 Meindert Schroor, *Atlas der Provincielanden van Groningen (1722-1736)* (Groningen 1997) 17.
- 5 Meindert Schroor, a.w., 15 e.v.
- 6 Brood, P. 'Het 'Tractaat van Reductie' van 1594', in: P. Brood, red. *Van Beeldenstorm tot reductie*, 11-26. p 21
- 7 Meindert Schroor, a.w., 16.
- 8 Gron. Arch. Statenarchief, inv.nr. 2294.
- 9 De hier en in de volgende rekeningen vermelde huurbedragen (90-0-0), alsmede de bedragen voor het geschenk, worden door de rentmeesters altijd uitgedrukt door middel van drie cijfers, gescheiden door streepjes: het eerste cijfer geeft het aantal zogenaamde 'Carolusguldens', het tweede cijfer het aantal 'stuivers' en het derde cijfer het aantal 'plakken' aan (afgekort: gl-st-pl).
- 10 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2311.
- 11 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2312.
- 12 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 1317.
- 13 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2319.
- 14 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2323.
- 15 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2325.
- 16 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2330.
- 17 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2336.
- 18 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 2658. *Groot staatboek van alle deser provincie landen en vaste goederen over de jaren 1632 - 1719*. Opgemaakt door Andreas Spanheim, rentmeester dezer goederen, 1721, met aantekeningen van 1728.

- 19 Gron. Arch. Statenarchief, inv. nr. 730c1 en c2.
- 20 Bloys Van Treslong Prins, P.C., *Genealogie van het geslacht Lohman (De Savornin Lohman-Bothenius Lohman-Tammen Lohman-Spanheim Lohman-Titsingh Lohman)* ('s-Gravenhage 1917).
- 21 Gron. Arch. Gerechtelijk archief Scharmer, inv. nr. 673(1798-1800) 44-47.
- 22 Gron. Arch. Jurisdictie Hunsingo, inv. nr. 1503, 246-249.
- 23 Gron. Arch. Archieven notarissen Groningen, inv. 22.25, akte 328.
- 24 K.L. van Schouwenburg, 'Godfried Carel Gockinga, Zijn nakomelingen en zijn erfgenamen', in: *Leidschrift* 15 (nr.3, dec. 2000).
- 25 Gron. Arch. Notarisarch. inv. nr. 22.31 (1817), akte 141, fol.13v en 14r.
- 26 G. Boerma e.a., *Boerderijen in het Halfambt* (Groningen 1992) 519-520.
- 27 Gem. archief Winsum.
- 28 Graag wil ik hier Jacques Tersteeg bedanken voor zijn assistentie bij het archiefonderzoek en de totstandkoming van dit artikel.

Onderhoud op de scheepswerf Nova Zembla

Op deze fraaie foto uit de collectie van het Noordelijk Scheepvaartmuseum zien we een oud houten schip dat voor onderhoud op een helling staat. Het is drooggezet op een van de twee sleephellingen van de scheepswerf van de gebroeders Sissing. Klaas en Hendrik Sissing hebben deze werf in 1911 gesticht op een stuk land langs de spoorsloot en noemden de scheepswerf 'Nova Zembla'. Voor het onderhoud van schepen waren er twee sleephellingen om schepen uit het water te halen en een zogenaamde kanthelling om schepen in het water scheef te trekken. De sleephelling was bijzonder geschikt om houten schepen droog te zetten. Verder bestond de bebouwing op het werfsterrein uit een houten werfschuur, waarvan we links nog juist een klein stukje zien. Op de voorgrond links staat de lier waarmee het schip omhoog is getrokken.

Het schip op de helling is een zogenaamde Overijsselse praam. Deze pramen werden gebouwd in de omgeving van Meppel en Zwartsluis, en werden vooral gebruikt voor het vervoer van turf vanuit Zwartsluis over de Zuiderzee naar de grote steden in het westen van het land. Kenmerkend voor deze schepen zijn de zware berghouten die in de kop sterk omhoog lopen naar de licht naar binnen vallende voorsteven. Samen met de twee kluisgaten gaf dit de Overijsselse praam een triest uiterlijk dat aan de kop van een uil deed denken. Deze schepen zijn uitsluitend in hout gebouwd en dit moet wel een bijzonder oud exemplaar zijn. Opvallend is dat het bakboordzwaard van dit schip ontbreekt. Het schip heeft wel een mast en ook de fok is net te zien. Er werd dus nog wel gezeild. Waarschijnlijk zijn de zwaarden afgenomen vanwege het onderhoud.

De beide mannen op het steigertje voor de kop van het schip zijn aan het breeuwen. Om een houten schip waterdicht te maken, werden alle naden tussen de huidplanken goed vol geslagen met (breeuw)werk. De huidplanken waren daartoe zo geschaafd dat de naad tussen twee planken aan de buitenkant iets breder was en over een gedeelte van de plankdikte taps toeliep. Dit is nodig voor het breeuwen, daar anders het breeuwwerk door de naad zou worden geslagen. Het breeuwen gebeurde met behulp van een speciale breeuwhamer en breeuwijzers of kalfaatijsers van verschillende grootte. De breeuwhamer, die bij de zittende man goed is te zien, was gewoonlijk uit palmhout vervaardigd. Om een hard eindvlak te verkrijgen, werden daar wel punten van hertschoorn ingelaten. De hamer sloeg dan goed door en het werk kwam vast te zitten. Ter vermijding van splijten werden nog wel gaten in de hamer geboord. Iedere hamer had een speciale klank en het geoefende oor van de werfbaas kon daaraan horen of de verschillende timmerlieden ijverig met hun werk bezig waren.

Het 'werk', geteerde hennepvezel, werd met behulp van kalfaatijsers in de naden geslagen en daarna nog aangeslagen met het 'rabatijzer'. Na het breeuwen werden de naden, met behulp van een kwast van sajete, met een laag pek bedekt. Het heet maken van de pek gebeurde vroeger door de jongste op de werf, de pekjongen. De pek werd heet gemaakt in een stookhok waarvan op de foto een stukje van de schoorsteen is te zien achter de lier.

■ Werkgroep scheepvaart en scheepsbouw

Locatie gezonken schip

***In december 2007 toonde pagina
10/11 van het Infobulletin een foto
van een gezonken
(bieten?) scheepje dat werd gelicht
door de gebroeders Sissing. Wij stel-
den onze lezers de vraag:
Wie, waar en wanneer?***

De foto uit de dertiger jaren van de vorige eeuw (zoals eerder afgebeeld in het Infobulletin van december 2007) toont een gezonken scheepje dat met behulp van twee lieren werd gelicht door medewerkers van de scheepswerf van de gebroeders Sissing. Herkent u mensen op deze foto of heeft u andere informatie, wilt u die dan doorgeven aan de redactie van ons tijdschrift?

Wie er op de foto staan kwamen we nog niet te weten, wel reageerden er twee mensen die ons wisten te vertellen om welke locatie het hier gaat. De heer Jaap Frankes, secretaris van de Historische Kring uit Baflo, en de heer Musschenga uit Mensingeweer wisten ons beide te vertellen dat het hier gaat om de molenkom bij Menkeweer, tussen Schaiftil en Onderdendam, in de nabijheid van de huidige jachthaven. Het watertje volgend, zo zegt de heer Frankes, komt er eerst de bocht met een rolpaal en dan het bruggetje of hoogvonder bij de weg naar Warffum.

Omdat onze werkgroep zich aan de hand van deze beschrijving toch nog geen duidelijk beeld kon vormen van de locatie, werd op zaterdagmorgen 12 april een klein veldonderzoekje ingelast.

Een foto van dezelfde locatie zo'n zeventig jaar later toont de ingang van de jachthaven bij de camping van Onderdendam. Aan de waterkant staan Koos de Jong (links) en Jan van Hoorn (rechts) met de bewuste foto in het Infobulletin van december 2007 in de hand.

Naast wat gezellige uurtjes leverde ons dit ook nog de ontdekking van de rolpaal op. De bewuste foto uit de dertiger jaren van de vorige eeuw blijkt te zijn genomen vanaf de voet van Pietstil, de brug vlak voor Onderdendam. Anno 2008 biedt deze plek uitzicht op de ingang van de jachthaven bij de camping. Omdat op de oude foto achter de vier mannen bij de lier op het tweede scheepje van links nog het hoogholtje is te zien, kon de locatie met zekerheid worden vastgesteld. Op de camping staan inmiddels echter allemaal bomen die er in de dertiger jaren nog niet waren en daardoor zijn beide situaties niet meer goed te vergelijken.

De genoemde rolpaal bevindt zich op de oude foto juist achter de vier mannen op het tweede scheepje van links. Koos de Jong wist de oude rolpaal te traceren en Ria Siegers zorgde voor de digitale vereeuwiging van dat bijzondere moment. Vervolgens reed het drietal naar de wierde van Menkeweer waar nog een aantal oude grafzerken bleken te liggen. Al met al was het een gezellig veldonderzoek en volgens Jan van Hoorn is iets dergelijks ook zeker voor herhaling vatbaar. Daarnaast bracht dit onderzoek ter plekke inderdaad een antwoord op de vraag WAAR de bewuste foto werd gemaakt. Rest ons nog steeds de vraag WIE staan er op die foto en WANNEER is de foto gemaakt? En eigenlijk zouden we ook nog graag willen weten over welk schip het hier gaat. De scheepsnaam, de naam van de eigenaar, alle gegevens zijn welkom.

■ *Werkgroep Scheepvaart en scheepsbouw*

Koos de Jong zocht en vond de rolpaal in de bocht vóór het bruggetje of hoogholtje over de Warffumermaar.

Foto (ansichtkaart) van de Wierdaweg te Obergum

De koeien (Groninger blaarkoppen) liggen op het perceeltje groenland, toen genaamd "Regenkamp", daar waar nu de rotonde is. Dit perceel groenland werd gepacht door Ebel Drewes en later door zijn zoon Pieter Drewes, die een veehoudersbedrijf uitoefenden in de Westerstraat op het terrein thans ingericht als parkeerterrein bij de Aula. Ook werd op die plaats in de Westerstraat door Martje Drewes (dochter van Ebel Drewes en zuster van Pieter Drewes) een kruideniersbedrijfje uitgeoefend.

In 1964 verdween het veehoudersbedrijf uit de Westerstraat (sanering) en bouwde Pieter Drewes een huis met veeschuur in Schilligeham. Drewes verbond daaraan weer de naam "Regenkamp". Hier woont nu Ebo Drewes met zijn gezin. Ebo herinnert zich dat zijn vader de namen van enkele koeien op de foto nog kende: o.a. Ida en Corrie!

Links op de foto staat de woning met schuur van Hindrik Heerema. Deze oefende daar een dorsbedrijf uit. Dit is dezelfde Heerema die in 1917 de conservenfabriek "Hunsingo" aan de Trek-

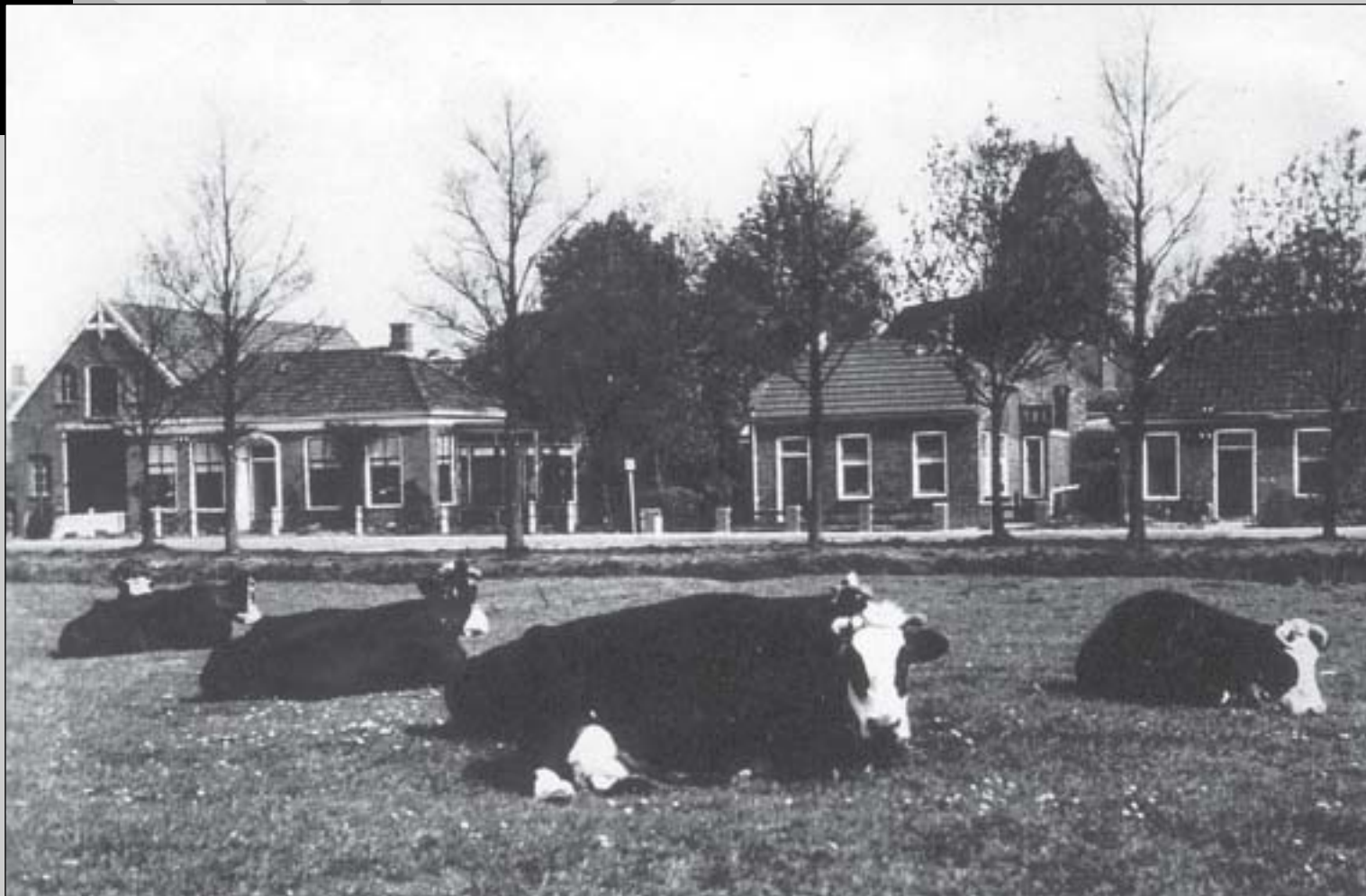
weg naar Onderdendam liet bouwen.

Later werd de woning links op de foto afgebroken en werd op de vrijkomende grond een nieuwe woning gebouwd. In de schuur werd, na verbouw, een kledingzaak gevestigd (Gez. Bosma / eigenaar fam. Van Dasler). Thans is het makelaarskantoor Boelens Jorritsma daar gevestigd.

Verder naar rechts staan nog dezelfde woningen als toen (respectievelijk nu van Bert Kampinga en Roelf Dijkema).

Op de achtergrond de toren van de Obergumer kerk (Nicolaas-kerk). Rechts op de foto kan men nog een gedeelte zien van de later afgebroken woning van groenteboer Derk de Vries.

■ Joh.Huitsing

De Onderdendamsterweg in 1938. De straat rechts is de Nieuwstraat. Geheel links de boerderij waarin tegenwoordig Sportschool Veldwijk is gevestigd. In de woning geheel rechts op de foto is thans Kapsalon Time Out gevestigd.

■ P. Noord

De Onderdendamsterweg in het begin van de vorige eeuw. In het pand rechts, op de hoek van de Hoofdstraat Ober-gum, was het Bondscafé Westerdijk, later Van Dijken, gevestigd. Heden ten dage is Pizzeria Ristorante La Sicilia er in gevestigd. In het scheepje, liggende in het Omsnijdingskanaal, woonde de familie Buisman. De man met de hond op de achtergrond is Heslinga.

■ P. Noord

P e d i c u r a

gediplomeerd voetverzorgster

aantekening diabetische voet

hotstone-massage

voetreflexzonetherapeute

massage-therapeute

en stoel shiatsu

fennie braad

*nieuwstraat 48
9952 ej winsum*

06 - 20 43 78 49

behandeling op afspraak

Winsums Verleden

**Winshemer Dubbel Gebeide Graengenever
literkruik 21.99**

**Slijterij Guikema
Gall & Gall**

www.slijterijguikema.nl

Hoofdstraat W.7 9951AA Winsum

tel. 0595 - 444032

Rectificatie

In het Infobulletin nummer 1 van juli 2008 staat op pagina 17 vermeld dat Winsum in 1953 op de waterleiding werd aangesloten. Dat jaartal is onjuist. Het gebeurde al in 1935 en Winsum behoorde toen bij de eerste gemeenten die water uit de kraan kreeg.

**Hoofdstraat W13 te Winsum
0595-444322**

*Herberg De Gouden Karper,
één van de oudste horecabedrijven van
Noord-Nederland, ademt nog steeds de sfeer van weleer.
U kunt smakelijk en gevarieerd eten in ons eetcafé,
dat 7 dagen per week geopend is.*

*Van donderdag t/m zondag kunt u
genieten in onze pizzeria.*

De Gouden Karper

Herberg De Gouden Karper waar de gast nog koning is.

Herberg De Gouden Karper

Hoofdstraat W5 9951 AA Winsum Tel. (0595) 44 14 26

Everts - Winsum
Aannemings- en grondverzetbedrijf

Schouwerzijlsterweg 12
9951 TG Winsum
Tel. 0595 - 44 31 30
Fax 0595 - 44 46 06
www.evertswinsum.nl

... als het grondig moet !

***Grote en kleine
machines voor
elke klus !***

Vraag geheel vrijblijvend naar onze mogelijkheden !

Uitvoeren van werken:

- Grondverzet t.b.v. bouw en particulier
- Aanleg van drainage en rioleringen
- Aanleg van beschoeiingen en steigers
- Opritten, bestratingen

Levering van:

- Zand, teelaarde, grind, slakken
- IBA systemen en septictanks volgens lozingenbesluit
- Betonplaten, grasblokken, betonklinkers

Wok, Grill en Specialiteiten Restaurant

“Happy Family”
全家福酒樓

Winkelcentrum Obergon 7-9
9951 HL Winsum Tel./fax 0595-441591

Univé voor een hypotheek naar uw hart

Univé Noord-Groningen

Hoofdstraat West 5, Uithuizen, 0595-432825

Ranumerweg 2, Winsum, 0595-441767

Mijn Makelaar Noord-Groningen

Hoofdstraat West 5, Uithuizen, 0595-405040

www.unive.nl

www.mijnmakelaar.nl